

K. Draviny

SKLIZEŇ

NEZÁVISLÁ KULTURNÍ REVUE

Red. Ant. Vlach, Hamburg 13, Postfach 2700

ROČNÍK III.

KVĚTEN 1955

ČÍSLO 5 (29).

K ránu je po korálech veta a místo nich se houpe v sivém vzduchu visitka v koženém pouzdře. Náš soused s brazilským pasem má maďarské jméno. A v noci, neboť v noci se zapomíná na všechno mimo mateřský jazyk něhy, řekl dobrou noc své paní německy. Čím méně babylonské věži rozumíte, tím lépe.

xxx

Cizí jazyky jsou skutečně zhusta cizí. Když jsem byl malý, představoval jsem si všechno jinak. Domníval jsem se, že se nepřekládají slova, nýbrž písmenka, která slova skládají. Ze řekněme české a je turecké zet; každé písmenko má svůj ekvivalent v cizím jazyku. A ten umí lépe a více cizích řečí, kdo obratněji proměňuje písmenka. V expresu se dozvíte, že tomu tak definitivně není. Zároveň se však poučíte, o čem jste v dětství nesnili: že existují mezinárodní gesta, že mimika indoevropských tváří je takřka totožná a že ostatně na světě není celkem o čem hovořit. Hroužíte se do tohoto zklamání jak do krajiny, rovné podle pravítka.

xxx

Proč Brazilian /s maďarským jménem v sivém ránu/ nevyhodil z kénka, které náhle přiotavřel, a to přesně mezi kontrolami celníků dvou států, proč nevyhodil pomerančovou kůru, nýbrž pečlivě složený americký týdeník, který po celou dobu cestování ani neotavřel?

Takových tajemných náznaků, se kterými si hraje vaše představivost, je více. Kdyby se tajemství jednoho jediného expresu sdružila, byla by silnější než socialisticko-realistické celní prohlídky a kontroly, které vynikají všedností a nedostatkem fantasmie.

Balík novin, vyhozený tedy z náhle pootavřeného a právě tak rychle přivřeného okna expresu, a který padl přibližně na území nikoho, mně příjemně zneklidnil mysl. Snad to byla část hry; snad to patří k věci zneklidňovat v mezinárodních vlacích jeden druhého a klukovsky se překvapovat, kdo je kapitánem, to jest kdo vymyslí intensivnější náznaky tajemství - nakonec bez tajemství. Nevím: jen to, že i celý elektrický had vlaku, který se plíží údolními světy a projíždí jeskyně trpaslíků, je také zemí nikoho. Je bez vlasti, neboť věci, které vás zde obklopují, nemají kořeny. Vytrženy, vypreparovány, mezinárodně ohmatány, stejným způsobem vám slouží. I celníci se zemítem jazykem mají podobu duchů, procházejících komnatami a nebýt jejich pomačkaných kalhot, odmítli byste s nimi jednat na konkrétní rovině věcí.

xxx

Pokračujeme v cestě. Když jste se s dostatek pokochali krajinou a porozuměli, že zdejší Polabí či Českosaské Švýcarsko není na vaši míru jako oděv po starším bratrovi, čeka vás zajímavá podívaná. Jídelní vůz, který je jakousi mezinárodní kantinou pro zámožné. Nesí vám na talíři, co si ušmyslí. Nehovoří s vámi. Podobá se, to vše němému filmu a být zde dort se šlehačkou, jistě by se zpod stolu vynořil i Harold Lloyd. Ať projíždíte kteroukoli zemí, jídla se sobě podobají jak kuře kuřeti. Hledají svou mezinárodní, amorfní, neutralistickou klávesnici jak švýcarské psací stroje.

Jíte a vlak jede. Vážete ubrousek /viz němý film/, expres uhání. Hrajete si s párátkem, telegrafní tyče jen stěpují. Přirozeně, maj matematicky propočet, který mě uchvátil, hrěší na mezinárodní kuře, které obvykle dohrabe svůj život v mezinárodním vlaku k obědu. Kuře se obírá dlouho. Pokud jde o poctivé občany krom průmyslníků, ochrát přiděl kuřete trvá dvacet minut. Vzhledem k tomu, že expresy jezdí průměrně rychlostí stovaceti kilometrů, pojist kuře v expresu bez přípravy znamená urazit 40 kilometrů, tedy z Prahy do Sadské, když už jsme v nostalgii drůbeže. Je to obdivuhodné. S kuřetem polykáte rozměry světa. S vychutnávanou kávou se blížíte zleva či zprava, voiky nevolky nějaké Brazílii. Blížíci se moře zamilované soli opečené brambory. Sýr se Sierrou Nevadou. Se zdravou zeleninou v púnebí přetékáte řeky. Nebe se mění a jablko chutná po nové svobodě. Pokud jablko loupete, zahlédnete ještě s novou svobodou starou vesnici, známou ze snu.

xxx

Odhazujete prstýnky zvyků a asociací, které obvykle nosíte jako zástavu řádného života s prostřední občanskou úzkostí. Narůstá však nový strach a svítí do oken expresu jak nová luna. Záclonky nepomohou.

Strach, abyste si nezvykl na expresy. Zvyk je smrt. A smrt cestování je život komunismu.

--- + ---

U V A H Y.

~~XXXXXXXXXX~~

Kárlis D R A V I Ň Š

KULTURNÍ ŽIVOT LOTYŠSKÉHO EXILU

/ Dr. Kárlis Draviņš, lotyšský slavista a vědecký pracovník, a jeho choť, baltolog Velta Rūke-Draviņa, působící rovněž při slovanském ústavu university v Lundu, poskytli Sklizni podrobné informace o kulturních výsledcích lotyšského exilu za deset let trvání Srovnání poměrů lotyšských a našich v tomto směru ponecháváme čtenářům. Red./

V emigraci se nachází 6 - 7% litevského národa, přes 100.000 lidí. Mezi nimi je veliký počet inteligence, což umožňuje nejen pokračování litevské kultury a ovlaštění literatury, ale i její další rozvoj. Ti, kdo prožili litevské národní probuzení doma, svědčí o tom, že v emigraci je větší zájem o litevské knihy nežli byl ze vlasti; snaha seznámit se hlouběji s národní kulturou a vychovat v ni nová pokolení je přirozeným výsledkem zvětšeného patriotismu jakožto odpovědi na přítomný osud domova. Téměř polovina lotyšské emigrace žije v USA a Kanadě, zemích s vysokým životním standartem, a to je další okolnost, působící šťastně na rozvoj národní kultury: příznivá hmotná situace umožňuje

Lotyšům věnovat na kulturní potřeby tolik, že literatura nepotřebuje už dávno žít z cyklostylu jako na samém počátku emigrace. Třeba zdůraznit, že Lotyši si pomohli k rozkvětu své kultury v cizině vlastními prostředky: litevský kapitál, uložený v Americe, je dodnes zablokovaný a emigraci nebyl dán k dispozici.

První období rozkvětu prožila litevská kultura těsně po válce do doby první měnové reformy v Německu. Tehdy, po počáteční vlně cyklostylovaných prací, došlo rychle ke zřízení lotyšských tiskáren, z nichž vycházely nejen žurnály a nová původní díla všeho druhu, ale i přetisky starších stěžejních děl, zvláště v oboru krásné literatury. Nová stabilizace po rozptýlení se z Německa dala na sebe několik málo let čekat, než znovu lotyšští emigranti se dopracovali lepší hmotné situace v nových působištích. Od té doby však rozkvět trvá. Vytvořila se řada velkých vydavatelství, která nahradila množství příležitostných vydavatelů. Prosperují tak, že mohou vydávat sebrané spisy významných lotyšských autorů (jako poesie a pohádky největšího lotyšského spisovatele, Karliše Skalbeho, zesnulého r. 1945 ve Stockholmu, a j.) nebo encyklopedický slovník a jiná větší díla. Lásku Lotyšů ke knize ilustruje malý příklad: loni, při 300letém jubileu jejich klasika Mancelia, byla vydána jeho "Kázání", v lotyšštině z poloviny 17. st. První tisícový náklad byl rozebrán okamžitě ...

Statistická ročenka za rok 1954 přináší i informace o vydaných knihách. Podle ní v letech 1945 - 1954 vyšlo celkem 1901 lotyšská kniha. Z podrobnějších údajů stojí za zmínku: počet dětských knih - 43, původních románů nebo sbírek novel - 386, sbírek poesie - 150, literárně-historických prací a esejů - 48, překladů - 135, divadelních her - 43, knih o výtvarném umění - 39, hudebních děl - 139, atd. Z celkového počtu knih je cyklostylovaných něco méně než 400. Vycházely do r. 1948, pak už ne.

Lotyšští nakladatelé nejen že žijí ze své práce, ale mohou platit i přijatelné honoráře. Honoráře za sbírku básní dosahují až 3.000 švédských korun (600 dol.).

Největším literárně-kulturním listem je Cel'a Zimes (Ukaz vatek cesty), vycházející každý druhý měsíc od r. 1948, přirozeně tiskem, s reprodukcemi celostránkovými i menšími. Některé americké listy Lotyšů mají pravidelně kulturní přílohy, kulturní rubriku mají právě všechny lotyšské listy.

Lotyšští vědci, profesori a učitelé mají své organizace.

Na kulturní a propagační fond přispívají Lotyši částkami, stanovenými podle jednotlivých zeměpisných oblastí. Ve Švédsku činí příspěvek 12 Kr ročně, v Americe a Kanadě 6 dol. na rodinu. Za rok 1954 vynesly příspěvky na fond ve Švédsku 12.230 Kr, čili zaplátilo na něj více než 70% Lotyšů ve Švédsku. (Pozn.: Poláci mají jiný systém placení na svůj Skarb Narodowy: každý výdělečně činný Polák odvádí jednu čtvrtinu procenta ze svého hrubého příjmu.)

Každým rokem jsou udělovány ceny po 400 - 500 dol. za nejlepší sbírku poesie, román, hru ev. i vědeckou práci v nějakém spojení s Lotyšskem. I za grafiku a hudbu jsou ceny. Mimo to u příležitosti různých jubileí exilních autorů pořádají Lotyši po celém světě sbírku pro jubilanta, aby mohl nějaký čas věnovat se jen a jen své tvorbě bez materiálních starostí. Taková sbírka se koná téměř každý rok a vždy vynesou několik tisíc dolarů. Nedávno dostal výtěžek jedné z nich ke svým padesátinám největší současný lotyšský dramatik Mártins Ziverts.

V současné lotyšské literatuře jsou v poesii po smrti Skalbeho nejznámější jména dvou žen, Veroniky Strélerte (nar. 1912) a Zinaidy Lazda (nar. 1902). Jmenovat zaslouží i Andrejs Eglitis. Prosa má své hlavní představitelky v Anšlavsu Eglitisovi a Jánisu Veseliovovi, dále často německy píšící Zentě Maurině.

Nedávno vyšla antologie lotyšské tvorby v anglickém překladu prof. Methewse.

V Německu mají Lotyši dosud gymnasium a dále mají několik stipendistů v Baltisches Forschungsinstitut v Bonnu, které vydrží tím, že každý Lotyš může být členem s poplatkem 2 dol. ročně. V Hamburku měli universitu s 8 fakultami a 193 přednášejícími. Po rozjezdu z Německa pokoušeli se zřídit universitu ve Spojených státech, ale americké kruhy neprojevíly ke snaze porozumění. --- + ---

Jaroslav S T R N A D :

NA OBRANU LITERATURY KOČOVNÍKŮ.

Petr Den ve své studii "V zamyšlení nad tak zvanou únikovou literaturou" v 1. a 2. čísle letošní Sklizně nazývá nás, exulanty, moderními nomády a klade nás na roveň automobilistům a Avarům. S tímto jeho tvrzením může souhlasit jen přítel nebezpečných simplifikací, zamhouří-li blahovolně oči nad faktem, že je přece jen určitý rozdíl, na první pohled ne dost zřetelně patrný, v dobrovolnosti při nástupu putování a nad uzávěrem z něho plynoucím, že my, nebo aspoň velká většina nás, jako nomádi nechceme bořit nic, co starousedláci vybudovali, nýbrž zachovat to, co v našich starých sídlišťích je kus po kuse ničeno dobrovolnými a svévolnými kočovníky z východu.

Právě proto, že kočovníci, kteří zavalili naše sídliště, hrozí zamořit i duše a pořádek domorodců, kteří si toto hrozné a blízké nebezpečí ani neuvědomují, bude málokdo popírat právněnost kočovnické literatury. Je jistě dobré, hrozí-li potopa, stavět karáb přesných rozměrů, pro mne za mne třeba podle aritmetických či geometrických řad, ale je snad i trochu moudré a užitečné stavět kanály a hráze proti vodě, vztyčovat výstražná znamení, trásti naivními spáči a modlit se, vroucně se modlit, aby se stal zázrak, který by lidstvo vysvobodil. Nenechat dojít k požáru bývá účelnější než zachraňování holých životů, když je oheň na střeše. Předějit nemoci je lepší než ji léčit, praví medicína, experimentální věda.